

Begeleidende tekst bij het biotooprapport 2020

Internationale
Kommission zum
Schutz des Rheins

Commission
Internationale
pour la Protection
du Rhin

Internationale
Commissie ter
Bescherming
van de Rijn

Rapport Nr. 284

Colofon

Uitgegeven door de

Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR)

Kaiserin-Augusta-Anlagen 15, 56068 Koblenz, Duitsland

Postbus 20 02 53, 56002 Koblenz, Duitsland

Telefoon: +49-(0)261-94252-0, fax +49-(0)261-94252-52

E-mail: sekretariat@iksr.de

www.iksr.org

<https://twitter.com/ICPRhine/>

Begeleidende tekst bij het rapport, getiteld "Ontwikkeling van een methode en de resultaten van de voortgangscntrole van het biotoopnetwerk aan de Rijn in 2020"

Het doel van de Rijnsoeverstaten is om het bestaande netwerk van voor de Rijn kenmerkende habitats - het zogenaamde **biotoopnetwerk** - te behouden, te verbeteren of te herstellen. Hiervoor zullen weinig verstoorde en seminatuurlijke leefgebieden worden uitgebreid, in waarde verhoogd en aanzienlijk verbeterd met geschikte, voldoende grote biotopen die fungeren als stapstenen en met passeerbare migratieroutes.

Het behoud, de verruiming en het herstel van de diverse aquatische, semiaquatische en terrestrische leefgebieden vergroot de biodiversiteit van het ecosysteem en maakt het veerkrachtiger tegenover verstoringen, zoals de **effecten van klimaatverandering**. Het herstel van het biotoopnetwerk aan de Rijn is daarom ook een belangrijk doel van het ICBR-programma [Rijn 2040](#).

Het uitgangspunt voor de activiteiten in verband met het biotoopnetwerk is het **plan** "Biotoopverbond Rijn" ([ICBR 2006](#)). De hoofdstroom van Zwitserland tot en met Nederland is hierin de belangrijkste, verbindende hoofdas voor het gehele stroomgebied en ecosysteem. De aquatische, semiaquatische en terrestrische leefgebieden die van deze as afhangen, worden bekeken in acht verschillende groepen van biotooptypes. In het plan worden concrete ontwikkelingsdoelstellingen geformuleerd voor verschillende Rijntrajecten, er worden duidelijk prioritaire gebieden aangewezen en er wordt voorgesteld hoe de acht kenmerkende groepen van biotooptypes (bijv. rietland, oobossen) weer aan elkaar kunnen worden gekoppeld. Er wordt voor de Rijn als geheel aangetoond waar verdere acties moeten worden ondernomen om een uitgestrekt biotoopnetwerk tot stand te brengen. In het plan worden zowel waterbescherming, natuurbescherming als bescherming tegen overstromingen meegenomen; het is bevorderlijk voor de doelen van de EU-waterrichtlijnen en de EU-biodiversiteitsstrategie.

In 2020 is de toestand van het biotoopnetwerk aan de Rijn voor het eerst grotendeels met behulp van digitale **teledetectie** gebiedsdekkend geïnventariseerd. In het merendeel van de uiterwaarden aan de Rijn konden de verschillende groepen van biotooptypes worden geclassificeerd op basis van satellietgegevens uit het Europese Copernicus programma.

De **resultaten** worden weergegeven in [ICBR-rapport 284](#) en in de **atlas**¹ van het biotoopnetwerk aan de Rijn. Deze producten maken duidelijk welke acties nodig zijn om het biotoopnetwerk verder te ontwikkelen en waar de mogelijkheden en uitdagingen voor het biotoopnetwerk aan de Rijn liggen. Ze dienen voor de Rijnsoeverstaten als uitgangspunt voor een gebiedsbrede planning.

Intacte, onbelemmerde uitwisselingsmogelijkheden voor planten- en diersoorten zijn van groot belang voor de **functionaliteit** van het biotoopnetwerk. De atlas bevat hierover informatie door een beeld te geven van de **prioritaire zones en knelpuntgebieden**. Prioritaire zones omvatten de grote kerngebieden van het systeem en zijn van (groot) belang voor het biotoopnetwerk. Knelpuntgebieden - met name verhardingen (verstedelijkte gebieden, industrieterreinen) - hebben een scheidende werking en hebben (zeer) grote gevolgen voor het biotoopnetwerk. Met behulp van pictogrammen worden er aanbevelingen voor maatregelen gedaan voor de groepen van biotooptypes in deze gebieden.

In het rapport wordt een gedetailleerd overzicht gegeven van de noodzakelijke acties voor het biotoopnetwerk aan de Rijn. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen

¹ https://geoportal.bafg.de/karten/icbr_biotoopatlas_2020/

maatregelen die al worden uitgevoerd, maatregelen die zijn gepland en maatregelen die worden aanbevolen. In de atlas worden voorbeelden van **uitgevoerde maatregelen** in enkele prioritaire zones van het biotoopnetwerk afgebeeld. Aan de **Hoogrijn** betreft het onder andere maatregelen voor natuurherstel in uiterwaardgebieden, bijvoorbeeld aan de monding van zijrivieren. Het gaat daarenboven om het opnieuw aantakken van strangen, het natuurlijk herinrichten van oevers en het realiseren van vispasseerbaarheid; ook aan de waterkrachtcentrales op de hoofdstroom. Deels kunnen projecten die het biotoopnetwerk ondersteunen ook in verstedelijkt gebied (bijvoorbeeld in Bazel) worden uitgevoerd, door de oever van de Rijn natuurlijk te herstellen. Aan de **Duitse Bovenrijn** behoren uiterwaardvergravingen om seminatuurlijke overstromingsgebieden te creëren en de ontwikkeling van soortenrijk grasland tot de belangrijkste maatregelen voor een intact biotoopnetwerk in de uiterwaarden van de Rijn bij Rastatt en Karlsruhe. In de nauwe vallei van de **Middenrijn** zijn de uiterwaarden van nature zeer smal en daarom is dit traject duidelijk anders dan de andere Rijntrajecten. Overstromingsgebieden zijn hier sterk beïnvloed door verstedelijking en intensief gebruik (spoorwegen en straten). De rest van de Rijn, beginnend bij de **Duitse Nederrijn** bij Bonn, wordt gekenmerkt door grote steden, die voor het biotoopnetwerk knelpuntgebieden zijn. Er kunnen alleen sporadisch stapstenen voor het netwerk worden gevonden, zoals bijvoorbeeld de uiterwaarden aan de Sieg, de Urdenbacher Altrhein of de Ilvericher Rheinbogen. Pas aan de benedenloop van de Duitse Nederrijn, van de monding van de Lippe tot de Duits-Nederlandse grens, worden de uiterwaarden breder en zijn er voornamelijk door landbouw beïnvloede gebieden te vinden, zonder grote verstedelijkingsgebieden. Hier bevindt zich één samenhangend gebied langs de Rijn dat als Ramsar- en vogelbeschermingsgebied is aangewezen en dat een belangrijke functie vervult voor overwinterende arctische wilde ganzen. In de **Rijndelta** is er op veel plaatsen terrein gewonnen dankzij dijkverleggingen. Veel gebieden zijn van groot belang voor overwinterende watervogels.

Teneinde de op velerlei wijze antropogeen beïnvloede, **functionerende verbindingen** tussen de leefgebieden en de daarin levende planten- en diersoorten te kunnen beschermen en stimuleren, is het zinvol om in de toekomst naast de kwantitatieve/in ha of km² uitgedrukte resultaten van de op teledetectie gebaseerde analyse ook te kijken naar de kwalitatieve/ecologische toestand van de leefgebieden in de uiterwaarden van de Rijn, de stromende en stilstaande wateren aldaar en het voorkomen van een selectie van gids- en doelsoorten. Watervogels zijn al onderzocht; door hun zichtbaarheid zijn dit kwantificeerbare en goede biologische indicatoren van de ecologische kwaliteit en de veranderingen in hun leefgebieden ([ICBR-rapport 277](#)). Daarnaast zou er ook rekening kunnen worden gehouden met amfibieën en vissen. Voorlopig wordt in dit verband verwezen naar de resultaten van de onderzoeken in het kader van het Rijnmeetprogramma biologie 2018/2019 ([ICBR-rapporten 273-276 en 279-280](#)).

Deze nu voor het eerst geteste methode biedt de mogelijkheid om in de toekomst op gezette tijden op een meer kostenefficiënte manier en met een hoge ruimtelijke resolutie deels geautomatiseerde, gebiedsdekkende voortgangscontroles van het biotoopnetwerk uit te voeren.